

DENKEN MET ONS GEDEEELDE VERLEDEN

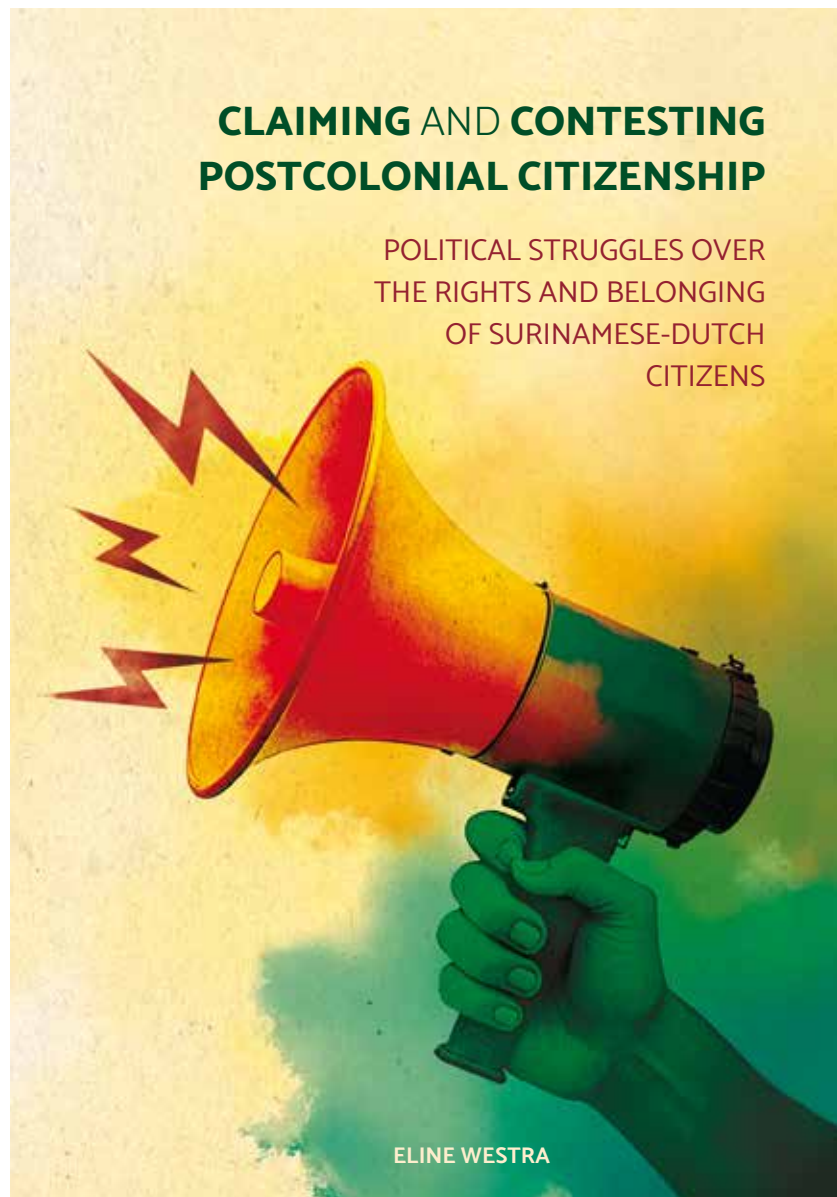
Interview met Eline Westra door Femke Kaulingfreks

Eline Westra is politicologe. Ze promoveerde in maart 2025 op een proefschrift over burgerschap in postkoloniaal Europa, met een focus op de ervaringen van Surinaams-Nederlandse burgers na de dekolonisatie van Suriname in 1975. Ze is de archieven in gedoken en vond daar een schat aan kennis en ervaringen van burgers die zich hadden verenigd in belangenorganisaties. Veel waren in de jaren 70 net uit Suriname in Nederland aangekomen en hielden zich vanaf het begin heel actief bezig met politiek. Met hun kranten, pamfletten en demonstraties leverden ze een belangrijke bijdrage aan debatten over gelijke rechten en antiracisme in Nederland. De stemmen die Westra in de archieven vond, lieten haar beseffen dat we allemaal onderdeel zijn van postkoloniaal Nederland en motiveerden haar om zich als witte wetenschapper ook met het koloniaal verleden bezig te houden. Ze wilde deze stemmen in haar onderzoek uitlichten, omdat ze lang niet altijd gehoord en onderzocht zijn, maar onmisbare inzichten bevatten over thema's die nog steeds spelen in migratiebeleid en het sociaal domein.

Je hebt onderzocht wie in de jaren 70 en 80 opkwamen voor de belangen van Surinaamse Nederlanders. Naar wat voor organisaties heb je gekeken?

Daarbij wilde ik een zo goed mogelijk beeld krijgen van verschillende stemmen in de Surinaamse gemeenschap, die heel divers is

'Ik heb vijf organisaties bestudeerd die deel uitmaakten van een groot netwerk van Surinaams-Nederlandse organisaties. Daarbij wilde ik een zo goed mogelijk beeld krijgen van verschillende stemmen in de Surinaamse gemeenschap, die heel divers is. Eén van deze organisaties stamde direct uit het sociaal werk: de Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers. Maar ik heb ook gekeken naar meer grassroots organisaties zoals het Zwart-feministisch collectief Ashanti. Dit collectief kwam echt op voor Surinaams-Nederlandse vrouwen, maar wel als onderdeel van de

Cover Proefschrift Eline Westra. Vormgeving: Marilou Maes.

breder Zwarte feministische beweging. Ashanti ontving bijvoorbeeld geen subsidie, terwijl de Federatie werd gesteund door de overheid.'

'Wat deze organisaties met elkaar gemeen hebben is dat ze politieke claims ophaalden vanuit de praktijk. Wat speelde daar, waar liepen mensen tegenaan? En die claims legden ze neer bij politici. Vooral op het

gebied van migratie, maar ze spraken zich ook uit over vrouwenrechten, huisvesting, armoede, discriminatie op de arbeidsmarkt, en veel andere thema's binnen het sociaal domein. Dat die claims echt kwamen uit de specifieke leefsituatie van de mensen die deze organisaties vertegenwoordigden was heel belangrijk. Sommige problemen zagen andere sociaal professionals of andere belangenorganisaties niet, omdat ze er zelf niet mee te maken hadden.'

Kun je een voorbeeld geven van deze politieke claims en hoe die naar voren werden gebracht?

'Ashanti streed bijvoorbeeld voor gratis en voor Surinaams-Nederlandse vrouwen toegankelijke kinderopvang. Ze deden dat in de jaren 80, een periode waarin juist op publieke voorzieningen werd bezuinigd. Ashanti benoemde heel specifiek de problematiek van alleenstaande moeders van kleur. Vrouwen van Surinaamse afkomst waren toen vaker dan witte Nederlandse vrouwen kostwinners. Als er geen kinderopvang was, dan konden ze gewoon niet buitenshuis werken. Nederland was in de jaren 80 nog best conservatief. In ieder geval in hoe de verzorgingsstaat was ingericht. De norm was toen nog sterk: als het allemaal goed

Aankondiging van een landelijke studie en ontmoetingsdag in Utrecht voor en over Surinaamse vrouwen, 1978. Collectie 'Vrouwen in Actie', affiche A1559, Atria, Amsterdam.

Nederland was in de jaren 80 nog best conservatief. In ieder geval in hoe de verzorgingsstaat was ingericht

gaat in een gezin, dan kan de vrouw thuisblijven. Dat was eigenlijk het ideale plaatje waarop veel beleid gebaseerd was. Maar Ashanti zei: veel gezinnen zien er helemaal niet zo uit. Bijvoorbeeld gezinnen met alleenstaande moeders. Sommige vrouwen worden extra hard geraakt door het gebrek aan kinderopvang. Dat was een duidelijke intersectionele claim. Intersectionaliteit gaat over hoe verschillende identiteitsaspecten samen iemands positie in de maatschappij bepalen. Dit heeft invloed op de kansen die iemand krijgt en de mate van in- of uitsluiting die iemand ervaart. Zo wees Ashanti erop dat Surinaams-Nederlandse vrouwen niet alleen met seksisme te maken hadden, maar vaak ook met racisme en armoede, en dat beleid met al die zaken rekening moest houden. En ik denk dat dat nu nog steeds super actueel is.'

'Ashanti pleitte daarnaast ook voor banen voor vrouwen van Surinaamse afkomst in voorzieningen zoals blijf-van-mijn-lijf huizen. Ze liepen er in de praktijk tegenaan dat veel vrouwen binnen de gemeenschap niet begrepen werden. Of hun problematiek werd niet begrepen, of ze werden gediscrimineerd. De politieke claims van Ashanti kwamen echt voort uit de praktijk: dit is waar we tegen aanlopen in ons dagelijks leven en dit is wat we nodig hebben. Het was een platform voor en door Surinaams-Nederlandse vrouwen.'

Je constateert ook dat de organisaties die je hebt onderzocht een ander perspectief op de Nederlandse verzorgingsstaat naar voren brachten. Een perspectief dat ons allemaal aangaat. Welk ander perspectief is dat?

'Zie bijvoorbeeld de roep om intersectioneel beleid te maken, dat rekening houdt met de behoeften van alleenstaande moeders. Zwarte feministen braken daarmee het beeld open van de burger voor wie de verzorgingsstaat is opgetuigd. Dat was kort gezegd een beeld van een witte burger uit de middenklasse, wonend in Nederland aan de Noordzee, die – in die tijd in ieder geval – in een heterohuwelijk zat waarbij de man kostwinner was en de vrouw vooral thuis voor de kinderen zorgde. De organisaties die ik bestudeerd heb, lieten zien dat veel gezinnen in Nederland helemaal niet binnen dat plaatje pasten. Ze wierpen daarmee een ander perspectief op de definitie van "het Nederlandse gezin".'

Zwarte feministen braken daarmee het beeld open van de burger voor wie de verzorgingsstaat is opgetuigd

'Daarnaast wezen deze organisaties erop dat sociaal beleid lang niet zo universeel en inclusief is als we vaak denken. Specifiek wezen ze op doorwerkingen van het koloniaal verleden in onze verzorgingsstaat. In de koloniale tijd waren mensen die in de koloniën woonden, uitgesloten van sociale rechten. En op dat vlak is er nog steeds rechtsongelijkheid. Er zijn

wel ontwikkelingen; zo heeft Caribisch Nederland sinds 1 juli 2024 eindelijk een sociaal minimum zoals in Europees Nederland. Maar er is geen werkloosheidsvoorziening zoals hier. We kijken nog steeds vooral naar Nederland aan de Noordzee, maar daar houdt Nederland niet op. We zijn minstens 300 jaar een koloniaal rijk geweest en er zijn nog steeds overzeese gebieden, met verschillende vormen van autonomie. Dit perspectief nodigt uit om naar die bredere koloniale geschiedenis te kijken en van daaruit ook naar de diversiteit en rechtspositie van verschillende burgers in Nederland.'

Hebben we dan ook bepaalde beleidsveranderingen te danken aan de organisaties die je hebt onderzocht?

'Het concreet herleiden van beleidsaanpassingen naar wat zij hebben gedaan, dat is wel moeilijk. Ze hebben zich uitgebreid gemengd in debatten over burgerschap, maar hun perspectieven zijn helaas lang niet altijd meegenomen in beleidsvorming. Een concreet voorbeeld van de invloed van Surinaams-Nederlandse activisten is bijvoorbeeld het debat over het AOW-gat van mensen met roots in Nederlandse koloniën. Die ontvangen vaak minder AOW, omdat de tijd waarin ze nog in de kolonie woonden, niet meetelde voor hun pensioensopbouw. Die ongelijkheid hebben activisten echt op de politieke agenda gezet. Het was een roep om gelijkwaardigheid en gerechtigheid. Ze zeiden: wij zijn Nederlandse burgers, we zijn dat altijd geweest, dus we hebben recht op hetzelfde bedrag per maand. Zeker in het licht van de koloniale geschiedenis, waarin Nederland de koloniën eeuwenlang heeft uitgebuit. Het minste wat jullie terug zouden kunnen doen is voor ons zorgen op onze oude dag, als gelijkwaardige burgers van Nederland. Als je elkaar ziet als mensen met een gedeelde geschiedenis, met een gelijkwaardige positie binnen Nederland, dan krijg je ook andere gesprekken over burgerschap. Dat is een belangrijke bijdrage van activisten en belangenorganisaties: het koloniaal verleden keer op keer benoemen in debatten over burgerschap. Dat verleden hield niet zomaar op bij de onafhankelijkheid van Suriname in 1975, maar werkt nog op verschillende manieren door. Voor het AOW-gat van Surinaamse Nederlanders is bijvoorbeeld wel een kleine compensatie gekomen, maar het gat is niet "gerepareerd": Sommigen lopen nog steeds honderden euro's per maand mis en voelen zich een tweederangsburger.'

We kijken nog steeds vooral naar Nederland aan de Noordzee, maar daar houdt Nederland niet op

Waarom werd die doorwerking niet erkend in concreet beleid?

'Sommige organisaties werden op politiek niveau wel uitgenodigd, maar hadden weinig echte inspraak. In de realiteit zijn de mogelijkheden van voormalige gekoloniseerde burgers om zelf hun burgerschap vorm te

Bijeenkomst in het kader van de viering van het 5-jarig bestaan van Ashanti in 1980. Collectie 'Vrouwen in Actie', affiche A964, Atria, Amsterdam.

geven beperkt geweest. Surinamers zijn vrij snel na de onafhankelijkheid in een soort van minderheden framing geplaatst naast twee andere grote groepen, de Turkse en Marokkaanse Nederlanders. En daarbij leek het koloniaal verleden totaal verdwenen uit het collectieve geheugen. Een organisatie als de Landelijke Federatie van Welzijnsstichtingen voor Surinamers werd regelmatig uitgenodigd bij beleidsmakers, maar toch leidde hun input vaak niet tot verandering in beleid. Ik ben heel benieuwd wat toen al bereikt had kunnen worden als er toen meer geluisterd was, echt geluisterd. Dat is luisteren met de bereidheid om echt van visie te veranderen. Hoor je iets aan en kun je dan een vinkje zetten bij je diversiteitsbeleid, of ga je echt in gesprek, sta je open voor andere input om er daadwerkelijk iets mee te doen?’

Hoe verhielden de organisaties die jij hebt onderzocht zich destijds tot meer witte welzijnsorganisaties?

‘Dat verschilde per organisatie, maar er waren zeker veel samenwerkingen. Ashanti schreef bijvoorbeeld over Surinaams-Nederlandse vrouwen die deel uitmaakten van een bredere beweging van bijstandsvrouwen. De Federatie werkte samen met verschillende welzijnsorganisaties en kerken. En de LOSON, een socialistische organisatie, was nauw verbonden met andere linkse initiatieven en bijvoorbeeld de kraakbeweging. Het is heel inspirerend, hoe ze dat deden: voor eigen specifieke dingen blijven opkomen en je tegelijkertijd met een bredere beweging identificeren. Het activisme zag er sowieso anders uit toen. Mensen kwamen meer fysiek bij elkaar. Om een blad te maken moest je hele avonden samen stencils kopiëren en de protesten waren veelal op straat. Misschien dat al die ontmoetingen hielpen om bondgenootschap te creëren tussen mensen die betrokken waren bij verschillende organisaties. Er was ook voor het eerst een levendig academisch debat over racisme in Nederland. Toen en nu zijn er academici, advocaten en politici geweest die zich samen met activisten heel erg hebben ingespannen en hun privileges hebben ingezet om verandering teweeg te brengen. Die bondgenootschappen met mensen dicht bij de macht zijn altijd heel belangrijk geweest.’

Wat kunnen huidige beleidsmakers en sociaal professionals leren van de manier waarop de organisaties die jij hebt bestudeerd aan belangenbehartiging deden, en van hun visie op Nederlands burgerschap?

‘We kunnen van hen leren dat het van groot belang is dat we de doorwerking van het koloniaal verleden erkennen, juist ook in onze huidige tijd. We leven in een postkoloniaal heden. Het verleden is in die zin niet voorbij, en we zullen ons er allemaal toe moeten verhouden. Heden-daagse ongelijkheden zoals het AOW-gat en racisme hebben hun wortels in ons koloniaal verleden. Ook brachten de organisaties een andere kijk op “verschil” naar voren. Vooral het besef dat diversiteit en verschil nou eenmaal onderdeel zijn van het Nederlands burgerschap. Dan kun je verschil als feit zien en niet direct als probleem. Je kunt beleid maken dat de gelijke rechten van alle Nederlanders erkent vanuit een visie dat het prima is dat er binnen Nederland veel verschillen zijn. We hebben een bevolking met verschillende gezinsvormen, leefwijzen en verschillende behoeften in het sociaal domein. Intersectionele benaderingen zijn heel geschikt om beleid te maken dat beter is afgestemd op die verschillende ervaringen en behoeften.’

Intersectionele benaderingen zijn heel geschikt om beleid te maken dat beter is afgestemd op de verschillende ervaringen en behoeften

‘Daarnaast is het heel belangrijk om dicht bij de leefwereld en de ervaringen van mensen te blijven voor wie het beleid bedoeld is. Als beleidsmaker of sociaal professional moet je jezelf kritisch in de spiegel aankijken en je afvragen: weet ik genoeg van de leefwereld van de mensen voor wie ik spreek? Wat weet ik niet? Welke informatie heb ik nodig om iets te kunnen aankaarten? Als je je daarin bescheiden opstelt dan is dat juist heel krachtig. En dan je politiek uitspreken vanuit die praktijk: hier lopen wij tegenaan, hier moet een structurele oplossing voor komen. Dan kun je heel concreet maken wat er moet veranderen.’

Wat moeten sociaal professionals vandaag weten van dekoloniaal denken om tot meer rechtvaardigheid te kunnen komen in hun werk?

‘Dekoloniaal denken is in de eerste plaats een erkenning van dat wij nog heel veel koloniaal denken in ons hebben

‘Dekoloniaal denken is in de eerste plaats een erkenning van dat wij nog heel veel koloniaal denken in ons hebben. Dat gewoon vaststellen, en het niet te persoonlijk nemen. Wel persoonlijk, in de zin van proberen er wat aan te doen. Maar racisme en wit superioriteitsdenken is een maatschappijbreed probleem, als een soort oude software in ons denken en instituties verweven. Probeer er op die manier naar te kijken en het te veranderen. Specifiek voor sociaal werkers denk ik dat er altijd een ongelijke machtspositie in de kern van je werk zit. Niet alleen door het koloniaal verleden. Wij hebben bepaalde opvattingen, manieren van denken, die maken dat we specifieke mensen, die op ons lijken of die passen bij een dominante, maatschappelijke norm van succes, in een superieure positie plaatsen. Het is belangrijk om je bewust te zijn van je eigen vooroordelen. Eigenlijk iedereen heeft ze, niet alleen rond afkomst en kleur, ook rond gender, en over mensen met een beperking. Dekoloniaal denken houdt in dat je in ieder geval die eerste stap zet naar een bewustwording van het koloniale dat nog in jezelf zit. Dat je beseft dat dat doorwerkt in wat jij goed vindt of normaal vindt, en in hoe jij anderen probeert te helpen. Wie ben jij om te helpen en wie is de ander om geholpen te worden? Die vraag is super relevant. Hoe ben jij in de positie gekomen om te helpen? Dat is breder dan individuele keuzes. We kunnen nog meer denken vanuit het postkoloniale heden. Ervan uitgaan dat er doorwerkingen zijn van het verleden, en daar nieuwsgierig naar zijn. Dus eigenlijk wat meer mét het verleden denken. Als een gedeeld verleden. Niet alleen de nadruk leggen op mensen met roots in de koloniën. Nee, het gaat ons allemaal aan. En we zijn er allemaal door gevormd, maar wel op hele andere manieren. Daar begint dekoloniaal denken mee.’